

Karkamış Antik Kenti

Halil Can AĞÜN ASÜ, FEF, Tarih Bölümü III. Sınıf Öğrencisi

Kadeş savaşının ve tarihin ilk yazılı anlaşması olan Kadeş Anlaşmasının yapıldığı yer olan Karkamış ilk kez 16. yy'da, Doğu'yla ticaret yapan bir İngiliz şirketinin Halep temsilcisi olan Henry Maundrell tarafından fark edilmiştir. Yapılan ilk araştırmaların ardından 18. yy'da Halep'teki İngiliz konsolosu Alexander Drummund kentin planını yapmıştır.¹ 19. yy'ın sonlarında ise İngiltere'deki British Museum adına George Smith ve İngiltere konsolosu W. H. Skene araştırmalar yapmışlardır. 1879 yılında bölgeyi gezen General Herbert Chermide, kentin bir haritasını yapmış ve Kentteki hiyeroglif yazıtlar, 1900 yılında Messerschmidt tarafından Corpus Inscriptum Hittiticarum adlı yapıtta incelenmiştir. 1912-1915 yılları arasında Sir Leonart Vooley başkanlığında Bannett, Lewrenve, Guy'dan oluşan kazı heyeti burada bir dizi kazı yapmış, 1915 yılından sonra kazılara ara verilmiş ancak bu yıllardan önce Almanlar, daha sonra ise Birinci Dünya Savaşı'nı takip eden yıllarda işgal gücü olarak bölgeye gelen İngilizler yaptıkları korsan kazılarla kentin değerli eserlerini ve kıymetli tarihi vesikalarını almış ülkelerine götürmüşlerdir. Böylece Anadolu'nun diğer yerlerinde olduğu gibi burada da bir tarih yağmacılığı yapılmıştır.² 1923 yılından sonra ise yasak bölge haline getirilen Karkamış'ın tekrar kazılması ancak 2011 yılında mümkün olmuştur. Son kazı çalışması ise 2015 yılında yapılmıştır. Suriye tarafında yer alan dış kentte ise 2006 ve 2010 yıllarında bir dizi kazı gerçekleştirilmiştir. Günümüzde Suriye iç savaşı nedeniyle Suriye kısmında arkeolojik çalışma yapılmamaktadır.

Kentin Yapısı: Karkamış Antik Kenti dış kent, iç kent ve kale olmak üzere üç kesimden oluşan dikdörtgen bir yerleşim planına oturmaktadır. Karkamış kenti, taş temel üstüne kerpiç duvarlı surlarla çevrilidir. Dış sur, çift duvar tekniğindedir. Üçü iç surda, ikisi dış surda olmak üzere beş kent kapısı vardır. Kule, burç ve poternler ile güçlendirilmiş olan bu savunma sistemi, Hitit imparatorluk ve Geç Hitit dönemlerinde yapılmıştır. Taş temelli, kerpiç duvarlı ve dikdörtgen planlı evlere taş döşeli bir ön avludan girilmektedir. Fırtına Tanrısı Teşup'a ait bir tapınak ile bit-hilani tipi yapı, kentin anıtsal kalıntılarıdır.

Karkamış Antik Kentinin Tarihçesi: Geçmiş Erken Bakır Çağına uzanan ve günümüzde Türkiye ile Suriye topraklarında yer alan

T. E. Lawrence ve L. Woolley Karkamış kazıları sırasında, 1913.

antik kent, Hitit ve Asur imparatorluğu dönemlerinde önemli bir şehir olmuş ve Roma Döneminden sonra önemini kaybetmeye başlamıştı.³ En eski yazılı bilgilerine ancak Aplahanda'nın krallığı döneminde rastlanılan Karkamış'ın bu dönemlerde vasal bir krallık olduğu ve halkının ticaret yaptığı saptanmıştı.⁴ Aplahanda'nın oğlu Yahdul-Kim'in ölümünün ardından gelen üç yüzyıllık dönem hakkında bir bilginin bulunmadığı antik kent, Hitit, Asur, Yeni Babil, Ahemeniş, Makedon, Selevkos ve Roma hâkimiyeti altına girmiştir. En parlak dönemini Geç Hititler döneminde yaşayan Karkamış Ortaçağ'dan sonra ise tamamen terk edilmiştir.⁵ Kazı alanında yapılan çalışmalar sırasında ortaya çıkarılan çanak-çömlek parçaları üzerinde yapılan karbon testleri bölgenin en az 3350 yıllık bir yerleşim geçmişinin olduğunu ortaya koysa da 2015 yılındaki çalışmalar ile iç kalenin MÖ 6000'den itibaren yerleşim gördüğünü ortaya çıkmıştır.⁶ Fakat şehrin en parlak çağının M.Ö. 2000 yıllarında yaşandığı çivi yazılı tabletlerle anlaşılmıştır.

Kazı alanında bulunan çivi yazılı tabletlerin birçoğu henüz okunmadığı gibi bir kısmının da okunabilmesi için Karkamış'ın M.Ö. 2. bin yılı tarihi için Hitit, Mısır ve Mari tabletlerinden faydalandığı gibi M.Ö. 1. bin yılın tarihi içinde Urartu Devleti ve Asur İmpara-

¹ Peker, Hasan:2005: 38.

² Anonymous, K. K:2006: 12.

³ [https://tr.wikipedia.org/wiki/Karkamış_\(antik_kent\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Karkamış_(antik_kent)).

⁴ Anonymous, K. K:2006: 12.

⁵ [https://tr.wikipedia.org/wiki/Karkamış_\(antik_kent\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Karkamış_(antik_kent)).

⁶ Peker, Hasan:2005:42.

torluğu devri tabletlerine başvurmak gerekir. Buna rağmen Karkamış hakkındaki en eski detaylı bilgilere ancak MÖ 17. yüzyılın sonlarında rastlanılmaktadır. Alalah, Ebla ve Mari kraliyet tabletlerinde verilen bilgilere göre Karkamış bu yüzyılın sonlarında Mari'ye bağlı bir devlet konumundaydı.⁷ Fakat aynı tabletlerde bahsedilen Karkamış Kralı Aplahanda'nın, Asur Kralı I. Şamşi-Ahad ve Babil Kralı Hammurabi ile birlikte anılması kentin politik gücünün artmaya başladığını göstermektedir. Aynı tabletlerde kent halkının kereste ticareti yaptığı, Ugarit ve Mitanni kentleri ile ticaret anlaşmalarının olduğu yazmaktadır. Yine Hammurabi devrinde Kuzey Suriye'de müstakil şehir Krallıkları'nın mevcut olduğu bilinmektedir. Hammurabi'nin Mari'yi zapt ettiğini biliyor olmamıza rağmen Babil Kralının Karkamış ve Halep şehirlerine karşı durumu bilinmemektedir.

Hammurabi sülalesine son veren Hitit Kralı 1. Murşili'nin Babil'e giderken Halep gibi Karkamış'ta zapt etmiş olması kesin bir sonuç olmamakla beraber muhtemeldir. Zira 1. Hattuşili zamanında konu olan "Urşu'nun Muhasarası" metninde Karkamış şehri Halep ve Zarvar şehirleri ile beraber Urşu'nun müttefiki olarak görülmektedir.⁸ 1. Murşil'in katlinden sonra Hitit sarayında birbirini takip eden saray facialarının yüzünden Hitit devleti tekrardan içine çekilmeye mecbur kaldığı zaman, Hiksos istilasından yeni kurtulan Mısır Firavunları, tehlikenin geldiği Suriye, Filistin yollarının hâkimi olma gayesiyle Asya'ya birçok seferler yapmaya başlamışlar, uzun zaman Mısırlıların hâkimiyetinden sonra Karkamış 3. Tutmosustin halefleri kuzey Suriye'ye ehemmiyet vermediklerinden bütün kuzey Suriye şehirleri gibi Karkamış şehri de Mısır hâkimiyetinden çıkmıştır. Zira bu sırada Ön Asya Krallıkları yeni bir Hint-Ari göçüne sahne olmuştur. Bu göçlerin gerçekleştiği karanlık çağda M.Ö. 15. Asır Mitani devleti hâkimiyetini kabul etmiştir. Bunu da Ugarit arşivlerinden öğrenmekteyiz.⁹

Aplahanda'nın oğlu Yahdul-Lim'in yaklaşık M.Ö 1745 yılındaki ölümünden sonraki üç yüz yıllık dönemde Karkamış'ın tarihine ilişkin bir bilgi yoktur. Bu kesinti dönemi On Sekizinci Hanedan Firavunu II. Thutmose'nin Karkamış'ı fethetmesi ile sonlanmaktadır. II. Thutmose, Mitannilerin elindeki Karkamış'ı Mısır hâkimiyeti altına almış, kente bunu kutlamak için bir stel dikirtmiştir. Antik kent, M.Ö 14. yüzyılda dinî reformlarla meşgul olan Akhenaton firavunluğundaki Mısır'ın elinden çıkarak I. Şuppiluliuma tarafından Hitit topraklarına katılmıştır.¹⁰ I. Şuppiluliuma bölgedeki diğer Hitit kentlerini Karkamış'a bağlayarak Hititlere bağlı bir krallık kurmuş ve kral olarak oğlu Piyassili'yi görevlendirmiştir. I. Şuppiluliuma'nın oğlu ve torunları beş kuşak boyunca bu krallıkta hüküm sürmüş, bölgede Hitit hâkimiyetini sağlamışlardır.

I. Şuppiluliuma'nın M.Ö 1322'deki ölümüyle birlikte Hitit otoritesi sarsılmış ve Piyassili'nin yönetimindeki Karkamış'ın da aralarında

bulunduğu bağlı krallıklar isyan etmiştir. Fakat II. Murşili isyan eden krallıklar üzerine yürümüş ve tekrar Hitit birliğini sağlamıştır.¹¹ Karkamış bu tarihten sonra Hitit İmparatorluğu'nun çöküşüne dek Hititlere bağlı bir krallık olarak kalmıştır. Karkamış özellikle Geç Tunç Çağında Hitit İmparatorluğu'nun en önemli merkezlerinden biri haline gelmiştir.

M. Ö. 1. Bin Yılında Karkamış: Geç Hitit Devleti: Karkamış'ın en önemli ve çok iyi bilinen devri kaynaklar açısından değerlendirildiğinde Geç Hitit devridir. Bu devirde Karkamış M.Ö. 1200 yıllarında Anadolu üzerinden bir kasırga gibi Ege göçleriyle gelen Muşki (Frig) lerin istilasına uğramıştır.¹² Anadolu üzerinden bir kasırga gibi geçen ve her tarafı yakıp yıkan Muşkiler, Mısır kralı 3. Ramses'in anlattıklarına (*Anadolu'yu baştanbaşa istila edip benim memleketime dayanan Muşkileri yendim*) ve Asur yazılı kaynaklarına göre güneyde ve doğuda Mısır ve Asurlara yenilmişlerdir.¹³

Muşki istilasından sonra kaçıp kurtulan Hititler Güney ve Güneydoğu Anadolu'ya inerek yeni birtakım Krallıklar (Karkamış, Milit=Malatya, Margası=Maraş, Halpa=Halep, Zencirli, Samal, Sakçağözü v.b.) kurmuşlardır.¹⁴ Bu krallıklar içinde en kuvvetlerini Malatya ve Kargamış teşkil etmekteydi. Bu devirde Karkamış şehrinin etrafı kule ve surlarla çevrili olup içerisinde bir stadel (iç kale) vardır. Şehir gelişmiş, komşu şehir ve krallıklarla ticari ve siyasi münasebetler kurmuştur.

Onuncu asırda Asur vesikalarından Karkamış kralları Sangana ve Pişiriş'in son Karkamış krallarından olduğunu öğrenmekteyiz. Böylece M.Ö. 10. asrın başlarına konulan Tuhas sülalesinin kurucusunu tanıyoruz. Fakat başka bir Karkamış abidesi üzerinde kendisini aynı zamanda "*öküzün başı ve ayağı*" ideomları ile gösterilen bir şey veren Sasa isimli bir Karkamış Kralı daha tanıyoruz. Luhas sülalesi zamanında 6 tane Kral başa gelmiş, bu Kralları da 2. Luhas'ın yukarıda adı geçen Karkamış Stelinden tanıyoruz. Karkamış şehrinin merdivenli kapısının iki tarafında duran aslanlardan soldakinin üzerindeki kitabe ile de 2. Luhas'ın babası Asutumaimais'e ait olduğu yapılan kazılarla anlaşılmıştır.¹⁵ Aynı surette çıplak tanrıça kabartması üzerindeki kitabenin aynı krala ait olduğu anlaşılmaktadır. Luhas sülalesi içinde inşaat faaliyeti hakkında en çok bildiğimiz olan kral 2. Luhas'ın oğlu Katuvas'tır. Bu kral bizzat kendi kabartmasını yaptırdığı gibi yanında icraatını anlatan bir kitabe bırakmayı da ihmal etmemiştir. Karkamış'ta bugün meydana çıkarılan şehir kapılarını relief'li ortostat'larla tezayin ettiren bu kral ayrıca "Aslanın Fırtına Tanrısı Mabedi" ile meşhur merasim yolunu da inşa ettirmiştir.¹⁶

⁷ Anonymous, K. K:2006: 11.

⁸ Anonymous, K. K:2006: 12.

⁹ Anonymous, K. K:2006: 11.

¹⁰ Marchetti, Nicola: <http://www.aktuelarkeoloji.com.tr/>.

¹¹ Brandau, Birgit, Schickert, Hartmut: 2015: 129.

¹² Anonymous, K. K: 2006: 12.

¹³ Alp, Sedat: 2001:89.

¹⁴ Anonymous, K. K: 2006: 12.

¹⁵ Anonymous, K. K: 2006: 13.

¹⁶ Anonymous, K. K: 2006: 13.

M.Ö 11. yüzyılda ise gücünün doruğuna ulaşmıştır. Kargamış bu dönemde, Kuzey Mezopotamya'da yer alan Asur devleti ile karşı karşıyadır. Yazılı belgelere göre, Kargamış kenti, K. Mezopotamya'daki Asurluların karşısında 10. yy boyunca bağımsızlığını korumuştur. Hitit İmparatorluğu'nun denizci kavimlerin saldırısı altında kalarak yıkılmasının ardından dahi önemini yitirmeyen ve bu kavimlerin saldırılarını püskürten kent Geç Hitit şehir devletlerinin en güçlüsü haline gelmiştir. Her ne kadar III. Ramses'in yazdığı Medinet Habu'daki yazıtlarda Kargamış'ın denizci kavimlerin saldırılarıyla yıkıldığı yazsa da bu bilgi doğru değildir.

Hitit kültürünün etkisi altında kaldığı süre boyunca Kargamış'ta ana ilah Hurri kökenli bir tanrıça olan Kubaba olmuştur. "Kargamış Kraliçesi" olarak bilinen Kubaba'nın kültü diğer şehirlerde yayılmış ve Kubaba farklı kültürler tarafından da sahiplenilmiştir. Özellikle Frigler tarafından sahiplenildikten sonra adı Kibele olarak değişmiş ve çok daha geniş bir alanda yayılım göstermiştir. Kargamış, M.Ö 9. yüzyılda eski gücünü kaybetmiş, Asur kralları II. Aşurnasirpal ve III. Salmaneser tarafından haraca bağlanmıştır. Bu krallık yıllıklarında Geç Hitit Krallıklarının oluşturduğu bir koalisyona savaştığını, onları yenilgiye uğrattığını ve onlardan haraç aldığını anlatır ve şöyle der:

*"Gurgum'dan ayrılarak Sam'al'lı Haianu'nun tabkimli kenti Lutibu kentine ulaştım. Sam'al'lı Haianu, Patina'lı Sapalulme, Bit-Adini'li adam Abuni ve Kargamış'lı Sangara birbirlerine güvendiler ve savaşa hazırlandılar. Onlar bana savaş açtılar. Efendim Assur'un verdiği sözle benden önce giden korkunç silahlarını ve kutsanmış yüce gücümle onlarla savaştım ve onları yendim. Savaşlarını kılıçla yere serdim, yağmur gibi üzerlerine yağdım Tanrı Adad gibi, vücutlarını hendeklere yığdım, büyük ovayı savaşların cesetleriyle doldurdum ve kanlarıyla dağları kırmızı yün gibi kırmızıya boyadım. Onlardan sayısız savaş arabası ve koşumlu atlar aldım. Kentin önüne başlardan oluşan bir kule diktirdim ve kentlerini yaktım, yıktım ve yok ettim. Aynı kentte, Dabigu'da kalırken Unki'li Halparunda'dan, Gurgum'lu Utallu'dan, Sam'al'lı Haianu'dan ve Bit-Agusi'li adam Aramu'dan haraç aldım: gümüş, altın, kalay, demir, kırmızı-mor yün, fildişi renkli elbiseler, keten giysiler, öküz, koyun, şarap ve ördekler (ışşuru rabatu)"*¹⁷

M.Ö 717'de ise son kralları Pisiri dönemi sürerken II.Sargon tarafından fethedilmiş, yakılıp yıkılmış ve halkı köle yapılarak Asur şehirlerine nakledilmiştir.¹⁸ Böylece bağımsızlığını kaybederek bir Asur kenti haline gelmiştir.¹⁹ M.Ö 604'te Yeni Babil İmparatoru II. Nebukadnezar ile Firavun II. Necho'nun orduları Kargamış'ta karşı karşıya gelmiştir. II. Necho, Yeni Babil İmparatorluğu'nun ticaret yolları üzerindeki egemenliğini kırmak ve bu yolları ele geçirmek için Babil üzerine yürümüşse de II. Nebukadnezar tarafın-

dan hezimete uğratılmış ve bölgeden atılmıştır.²⁰ Bu savaş Kargamış Savaşı olarak adlandırılmaktadır. Yeni Babil İmparatorluğu'ndan sonra Ahemeniş İmparatorluğu hâkimiyeti altına giren kent İssos Savaşı sonucu Büyük İskender tarafından fethedilmiştir.²¹

Geç Hititler döneminden bir Kubaba kabartması

Makedonya parçalandıktan sonra Selevkos İmparatorluğu'nun sınırlarında kalan Kargamış daha sonraları ise Roma'nın Suriye eyaletine bağlı bir kent haline almıştır. Kargamış, Helenistik ve Roma dönemlerinde de jeostratejik önemini korumuştur. İç kentte yer alan Roma usulü Sütunlu Cadde, Kargamış'ın bölgedeki önemli Roma kentlerinden biri olduğunu göstermektedir. Roma döneminden sonra nüfusu azalan ve hızla önemini yitiren Kargamış'ın Orta Çağ boyunca yalnızca iç kentinde yerleşim olduğu tespit edilmiştir. Orta Çağdan sonra ise tamamen terk edilmiştir. 1699 yılında keşfedilmesiyle tekrar gün ışığına çıkan kent İngilizler ve Fransızlar tarafından kazılmıştır. 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin ilan edilmesinin ardından büyük kısmı Türkiye topraklarında kalan Kargamış askerî yasak bölge ilan edilmiş ve Suriye ile olan sınır kısmı 1956 yılında mayınlanmıştır. 2009 yılına dek yasak bölge olarak kalmaya devam eden ve hiçbir kazı çalışmasının gerçekleştirmediği kentteki mayınlar 2011 yılında temizlenmiştir. Kargamış'ın Suriye topraklarında yer alan kısmı ise Küresel Miraslar Fonu tarafından kültürel miras olarak belirlenmiş fakat bölgedeki kentleşme ve tarım alanlarının antik kente doğru genişlemesi nedeniyle "risk altında" olarak sınıflandırılmıştır.²²

¹⁷ Çeçen, Hande: 2007: 49-50.

¹⁸ Şen, Durali: 2012: 6.

¹⁹ Peker, Hasan: 2005: 43.

²⁰ Aktüre, Sevgi: 2004:134.

²¹ Anonymous, K. K: 2006: 13.

²² Peker, Hasan; Marchetti, Nicolo: 2015: 26.

Sanat Eserleri: Taş temel üzerine kerpiç duvarlı surlarla çevrelenen kentte beş kapı olduğu tespit edilmiştir. Kule, burç ve gizli yeraltı tünelleriyle desteklenen bu savunma sisteminin büyük kısmı en parlak dönemin yaşandığı Geç Hitit döneminde inşa edilmiştir. Geç Hitit döneminin önemli yontu okullarından bir sayılan Kargamış siyah bazalt ya da kireç taşından kabartma orthostatlarıyla ünlüdür.²³ Hititlerin yanı sıra Asurluların kültür ve biçim özelliklerini yansıtan bu orthostatlar, kent kapıları ve kutsal yapıların temel üstü ilk taş dizileri olarak kullanılmışlardır. Bu taş bloklarda tanrılar, tanrıçalar, krallar ve savaş sahneleri işlenmiştir. Ayrıca II. Thutmose tarafından kente dikilen stelin de aralarında bulunduğu hiyeroglif yazıtlı birçok stel gün yüzüne çıkarılmıştır. Bu hiyeroglif yazıları, Leopold Messerschmidt tarafından incelenmiş ve bu inceleme 1900 yılında "*Corpus Inscriptionum Hettitarum*" adlı yapıtta yayımlanmıştır.²⁴

Kabartmalarda Tanrıça Kubaba ve onun için yapılan törenler, çeşitli kral sahneleri (tahta oturma vb), savaş arabaları, Asur ordularına karşı kazanılan zafer konusu, öteki tanrı ve tanrıçalarla karışık yaratıklar ve koruyucu hayvanlar betimlenmiştir. Ayrıca Hiyeroglif yazıtlı steller de bulunmuştur. Bulunan kabartmaların çoğunluğu, Geç Hitit dönemine aittir. Kabartmalar, M.Ö. 1. bin yılbaşlarında ki yaşam biçimine, giysilerine ve kültürüne ışık tutmaktadır.²⁵ 2015 yılında ise insan yüzü keçi tanrı tasvirinin bulunduğu bir taş blok ve II. Sargon'a ait çivi yazılı kil silindir gibi eşi olmayan buluntular keşfedilmiştir.²⁶ Ayrıca 1876 yılında George Smith tarafından çıkarılan fakat birbiriyle ilişkilendirilmeyen iki stel parçasının Kubaba stelinin oluşturduğu ve üzerinde Kamanı'nın askerî ile sivil başarılarının anlatıldığı 2015 yılında keşfedilmiştir. Kazılardan çıkartılan eserlerden kimileri İngiltere'deki British Museum, Almanya'daki Berlin Müzesi, Türkiye'deki Ankara Anadolu Uygarlıkları Müzesi, Adana Müzesi, Gaziantep Müzesinde yer alırken, bilimsel yayınlarda geçen kimilerinin de hangi ülkede ve müzede oldukları bilinmiyor.

Kaynakça

- ALP, Sedat: Hitit Çağında Anadolu/Çiviyazılı ve Hiyeroglif Yazılı Kaynaklar, Tübitak Yayınları, Ankara, 2001.
- AKTÜRE, Sevgi: Anadolu'da Bronz Çağı Kentleri, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2004.
- ANONYNOUS, K. K: Tarihi ve Kültürüyle Barak Karkamış Gaziantep, Karkamış Kaymaklığı, Gaziantep, 2006.
- BRANDAU, Birgit ve SCHICKERT, Hartmut: Hititler: Bilinmeyen Bir Dünya İmparatorluğu, Arkadaş Yayınevi, Ankara, 2004.
- ÇEÇEN, Hande, "Anadolu'daki Arami Krallıkları ve Arami Kültürü", Marmara Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007.

MARCHETTİ, Nicola: "Karkamış: Anadolu, Suriye ve Mezopotamya'nın Kapısı" Aktüel Arkeoloji, Sayı: Mart-Nisan, Ankara, 2016.

PEKER, Hasan, "Karkamış Krallığı" Arkeo Atlas, Sayı: 4, Ankara, 2005.

PEKER, Hasan; MARCHETTİ, Nicola, "Tanrıça Kubaba'nın Kayıp Yüzü" Aktüel Arkeoloji, Sayı: Kasım, Ankara, 2015.

SÖNMEZ, Mehmet Emin, "Karkamış'ta Yerleşmenin Tarihsel Gelişiminde Etkili Coğrafi Faktörler ve Antik Karkamış Şehri", www.academia.edu, Kilis, 2014.

ŞEN, Durali, "M.Ö.I.Bin Yılda Anadolu-Mezopotamya İlişkileri", www.academia.edu, Ankara, 2012.

<http://www.karkamis.gov.tr/>

<http://www.tmo.gov.tr/>

Resim 1 : www.wikipedia.com adresinden alınmıştır.

Resim 2 : www.gaziantephaber.com adresinden alınmıştır.

Resim 3 : www.wikipedia.com adresinden alınmıştır.

Resim 4 : www.wikipedia.com adresinden alınmıştır.

Resim 5 : www.gaziantephaber.com adresinden alınmıştır.

²³ Anonymus, K. K: 2006: 13.

²⁴ Anonymus, K. K: 2006: 14.

²⁵ Anonymus, K. K: 2006: 14.

²⁶ Anonymus, K. K: 2006: 14.